

Sammendrag til konferansen «Arkiv, materialitet og nordisk litteratur»

27. og 28. september, Høgskolen i Innlandet

(i alfabetisk rekkefølge)

Martin Schøyens Ibsen-samling

Giuliano D'Amico (Universitetet i Oslo)

Innlegget fokuserer på Ibsen-delen av Martin Schøyens samling. Med ca. 1700 gjenstander, deriblant førsteutgaver, manuskripter og dedikasjoner, regnes den som verdens største samling av Ibsen-utgivelser. Samlingen ble nylig dokumentert i katalogen *Henrik Ibsen. Norske og danske trykte utgaver 1850-1906. Tekst og bindvarianter* (Oslo, Bibliofilklubben, 2022). Ved å ta utgangspunkt i teori og forskning om samlingsvirksomhet og bokhistorie, vil innlegget belyse de kulturhistoriske sidene ved samlingen, «poetikken» som ligger til grunn for den, og dilemmaene som er knyttet til forskning på private versus offentlige samlinger.

Camilla Colletts arkiv. Norsk litteraturforsknings tapte mulighet

Kamilla Aslaksen (Høgskolen i Innlandet)

Det hersker enighet om at Camilla Collett (1813–1895) var en av norsk 1800-talls litteraturs aller viktigste intellektuelle. Interessen for Collett virker heller ikke å avta. Det finnes likevel en diskrepans i Collett-resepsjonen. Det kan synes som om «alle» anerkjenner Colletts sentrale bidrag, både til norsk litteraturs og til norsk offentlighets historie generelt. Samtidig finnes ingen større anlagt, arkivbasert biografi om den lange perioden da Collett var publisierende forfatter.

Fraværet av biografi er imidlertid bare ett eksempel på diskrepansen mellom den uttalte og den faktiske anerkjennelsen av forfatteren Camilla Collett. Et annet er at en stor del av Colletts omfattende privatarkiv (inneholdende brev, tidsskrift og dagbøker) fremdeles ikke er utgitt. Mye tyder på at disse to manglene henger sammen. Collett skrev en vanskelig tilgjengelig gotisk håndskrift, som nok har skremt en del fra å utforske hennes arkiv, et veldig konkret eksempel på hvordan materielle forhold har litteraturhistoriografiske konsekvenser.

Når kun den ikke-publisierende Collett har blitt gjenstand for en større biografi, og bare de tidlige brevene har vært transkribert, har det hatt betydning for de historiene som lever om

henne. Bildet av Collett mangler tekster som både er stor skrivekunst og viktige bidrag til Norges historie, fra en periode da hun var en av norsk offentlighets viktigste bidragsytere.

Jeg diskuterer hvorfor den manglende publiseringen av Colletts arkiv må beskrives som en tapt mulighet i norsk litteraturhistorieskriving, men også hvordan arkivet kanskje kan bety en ny vår for Collett-forskningen.

Metodologiske utfordringer ved å arbeide med Nasjonalbibliotekets digitale ressurser i et Ibsen-perspektiv

Linnea Buerskogen (Universitetet i Oslo)

Henrik Ibsens forfatterskap har blitt digitalisert i sin helhet, og er gjort allment tilgjengelig via Henrik Ibsens Skrifter på nett. Samtidig har databasen Ibsenstage muliggjort visualisering av og forskning på samtlige 25.000 oppføringer av skuespillene hans verden over. For å toppe det hele har Nasjonalbibliotekets (NB) digitalisering av samlingen sin gjort at også oversettelser av Ibsens verker er tilgjengelig fritt, eller via innlogging. De digitale ressursene tilgjengelig for Ibsens verker åpner for flere innganger til litteratur- og teatervitenskapelig forskning på skuespillene hans. Samtidig oppstår det utfordringer ved å tilnærme seg et heldigitalt bibliotek, og ved bruk av digitale verktøy i litteraturforskningen. I presentasjonen min vil jeg belyse og diskutere utfordringer ved å anvende et digitalt bibliotek og digitale verktøy i et litteraturvitenskapelig forskningsprosjekt. Jeg vil presentere aktuelle problemstillinger og metoder fra mitt pågående doktorgradsprosjekt, der jeg forsker på de 115 engelske oversettelsene av Ibsens samtidsdramaer som finnes tilgjengelig hos nb.no. Å arbeide med digitale metoder og ressurser blir ofte sammenstilt med begrepet «Distant Reading», der det å rekke over et størst mulig korpus kan synes å være mest hensiktsmessig. Jeg argumenterer derimot for at arbeid med digitale ressurser likevel krever nærlesning og analyse i like stor grad som arbeidet med enkelttekster i fysisk format.

The difficulty of unfolding Saami Book History in the Nordic Research context:

Finland in focus

Sophie Capdeville (Jyväskylä universitet)

Book history research is a rather young field in the Academia in Finland. It has been unfolded by focussing studies on mainstream vernacular literatures, and thus the place of the country's indigenous people book history has been left in the shadow. Many historians have enlightened efforts made to unfold vernacular literature while they were affirming that the Saamis did not want to read Saami translations. This assumption has been made although we have evidence of Saamis asking to get more translations for pupils' education. In this presentation I propose to present the challenges of the Saami book history evolving in the Nordic and the Finnish contexts by highlighting the need to strive to find other archival material to have a better understanding of this history. As I shall demonstrate the coming of books among Saamis is very different from the one happened among American indigenous people.

Berre til utfylling? Om Olav H. Huges posthumt utgitte dikt

Eirik Bergesen Dalen (Drammen VGS bibliotek)

Innlegget tar utgangspunkt i en foreløpig upublisert artikkel om den posthume Olav H. Hauge-utgivelsen *Seljefløyta* (2018), hvor man finner en rekke tidligere upubliserte Hauge-tekster, samt tidligere upubliserte varianter av både kjente og ukjente Hauge-dikt. En gransking av denne utgivelsen kan belyse en rekke edisjonsfilologiske problemstillinger som reiser seg i møte med posthume utgivelser. Hvorfor har man valgt å trykke akkurat de variantene som foreligger i dette verket? Hvorfor er akkurat de tekstene som presenteres her valgt ut til denne utgivelsen? Og hvorfor har man valgt å publisere en ny variant av et dikt Hauge selv valgte å fjerne fra sine dikt i samling? Og sist, men ikke minst: Hvilket bilde av Hauge og hans forfatterskap bidrar denne utgivelsen til å konstruere – og hvordan forandrer utgivelsen den eksisterende forståelsen av forfatterskapet?

Ruth Maiers arkiv versus Jan Erik Volds *Ruth Maiers dagbok* (2007)

Ståle Dingstad (Universitetet i Oslo)

Ruth Maiers kjæreste, Gunvor Hofmo, publiserte noen sider fra Maiers dagbøker i *Vinduet* i 1948. Fem år senere hadde Hofmo gjort et større utvalg av Ruth Maiers dagbøker og ville at Gyldendal skulle publisere utvalget, men fikk avslag. Materialet ble så liggende til Hofmo døde i 1995. Etter flere års arbeid ble dagbøkene og brevene utgitt under tittelen *Ruth Maiers dagbok* i 2007. Forlaget presenterte utgivelsen slik: «Av åtte dagbøker og et halvt hundre brev har JAN ERIK VOLD skapt en livshistorie på 400 sider, som er den mest komplette dokumentasjonen vi har av noen jødisk person i Norge under andre verdenskrig».

Maiers identitet som ung voksen, tysktalende flyktning med jødisk bakgrunn fra Østerrike har engasjert mange lesere. Det som interesserer meg i denne sammenhengen, er redaktørens bidrag. Han har valgt ut, oversatt, transformert og redigert en publikasjon som ble mottatt som en ny tekst, et kunstverk, et mesterverk. Han har tatt med ganske mye fra Maiers arkiv i det han kaller «originalverket» utgitt som *Ruth Maiers dagbok* i 2007.

Robert Darntons fokus på mellomleddene i en bokutgivelse minner oss om at også holocaust-vitnesbyrd har sine mellommenn, og deres bidrag vil alltid være av betydning når vi tar for oss formen, formålet og verdien av disse publikasjonene. Det jeg ønsker å undersøke er på hvilken måte arkivet etter Ruth Maier kan levere eller endre det bildet Jan Erik Vold har gitt. Så langt kan vi i det minste bekrefte at mye av Maiers brev og dagbøker er utelatt. Her vil jeg trekke veksler på Aleida Assmans skille mellom arkiv og kanon. Måten å gjøre brevene om til sider i en dagbok på, er bare ett eksempel på at Vold har gjort Ruth Maier mer ensidig og mer ensom enn hun var. Han har styrt sitt utvalg i retning av en oppfatning som han selv har skapt: «Ruth Maier, jødisk kvinne. Den evige flyktningen. Den evige intellektuelle. Den evige kunstneriske sjel. Den evige androgyne. Den evige outsideren. Sterk og hjemløs. Et medmenneske».

Dagbøkene og brevene som helhet viser noe annet. Maier er sosialt og politisk svært engasjert, mer et medmenneske enn noe annet. Innen bokhistorie er sosialisering av tekster et avgjørende begrep, det vil si at tekster ikke eksisterer i ren form, men alltid gjennom materielle og sosiale praksiser med flere intensjoner. Når Vold har gjort Maier til et ikon for de norske ofrene for holocaust, er det all grunn til å ta arkivet etter henne nærmere i øyensyn.

Forfatteren Hamsun, arkiv og det arkiveringsverdige

Alvhild Dvergsdal (Hamsunsenteret)

Å koble forfatteren Hamsun til fenomenet arkiv virker umiddelbart sterkt i strid med det Hamsun er kjent for: Blikket for det irrasjonelle, ubegripelige og ulogiske ved mennesket, blikket for de skjulte, sjelelige bevegelser, emosjoner og stemninger som kun delvis kan forklares og absolutt ikke kan arkiveres. Ikke desto mindre kaster netopp arkiver lys over Hamsuns skjønnlitterære forfatterskap: Hans brev, publisert i seks bind av Næss. Håndskriftarkivet og bildearkivet på Nasjonalbiblioteket, Nørholm-boksamlingen, Østbyarkivet, Digitalarkivet, Landssvikarkivet, krigshistoriske arkiver, - og Arkivet i Kristiansand, inntil 1940 regionalt statsarkiv, overtatt av Gestapo for å drive forhør, fengsel og tortur. – Jeg skal begrunne hvorfor Hamsuns forfatterskap er ekstra interessant å studere gjennom arkivmateriale og vise noen eksempler.

Fenomenet arkiv kan av den grunn også fungere som en inngang til Hamsuns litterære univers og forståelse av noe av hans særegenhet som forfatter. En ting er et forslag fra meg om man kan dele inn hans moderne forfatterskap i tre faser ut fra hans relasjon til forfatterarkiv. Men i tillegg er det noen fellestrekk ved arkivets grunnegenskaper og Hamsuns syn på det å være menneske i verden og hovedperson i hans bøker. Det skal vises i andre og viktigste del av foredraget.

I den gamle alder lever man ikke livet med, man bare holder seg på fote ved erindringer. Vi er som brever som er sendt ut: vi befinner oss ikke lenger under befordringen, vi er kommet frem. (*En vandrer spiller med sordin*, 1909)

Knut Hamsuns avisartikler under andre verdenskrig

Anita Estensen (Grimstad bys museer)

Hamsun var en aktiv skribent i avisene under andre verdenskrig hvor han støttet Tyskland og Hitlers okkupasjon. Artiklene ble oppfattet som «unasjonal» og «upatriotisk» og etter krigen førte de til siktelse for blant annet landsforræderi. Han trakk aldri tilbake sine synspunkt i artiklene, verken under erstatningssaken mot ham eller etterpå. Innholdet i artiklene og hans uvilje mot å trekke tilbake det han skrev, har siden farget vårt syn på ham og hans forfatterskap.

Avisartiklene kan ses som en del av Hamsuns arkiv. Ved hjelp av den klassiske retorikkens begreper og forståelse av kommunikasjon ønsker jeg å undersøke Hamsuns motivasjon for å skrive disse artiklene. Hvilken rolle ønsket Hamsun å ha under andre verdenskrig? Hva var hans motivasjon for å delta i det offentlige ordskiftet? Og på hvilken måte bidro avisskrivingen hans til dette?

Marginalia i Olav H. Hauges boksamling

Stein Arnold Hevrøy (Olav H. Hauge-senteret/Nynorsk kultursentrum)

Interessa for marginalia innanfor forskinga på Olav H. Hauge er aukande. Då Huiwen Zhang holdt sitt to timar lange føredrag «Tao—‘det sterkaste ferment i nyare europeisk litteratur’» på litteraturhuset i Bergen i november 2021, var mykje av materialet henta frå boksamlinga til Hauge. Forskarar som Fredrik Parelius, Ronny Spaans og Klaus J. Myrvoll nemner også enkelte funn i fotnotar (Parelius 2020; Spaans og Myrvoll 2018). Underteikna har bidrege til tendensen ved å publisere tre artiklar der drøftinga av marginalia utgjer ein viktig del av arbeidet.

I innlegget mitt vil eg kome inn på kjenneteikna til Hauges marginalia, og vise korleis marginalia hos Hauge i enkelte tilfelle kan seiast å peike – meir eller mindre direkte – mot diktinga hans. Målsetjinga mi er primært å diskutere atterhalda vi må ta i omgangen med dette materialet, altså reflektere kring fruktene og fallgruvene ved å nytte marginalia for å forstå Hauge og forfattarskapen hans.

Ivar Aasens boksamling som primærkjelde i søken etter den historiske personen

«Ivar Aasen»

Stina Stennes Hovdenakk (Aasentunet/Nynorsk kultursentrum)

Korleis kan boksamlinga etter Ivar Aasen brukast som kjelde i forskning på Aasen som forskar, og kva moglegheiter har kome til etter den nyaste gjennomgangen? Kan nye perspektiv kome til når ein byter frå ei kvantitativ framstilling av boksamlinga i museet, til ei kvalitativ formidling i både fysisk utstilling og digitalt tilgjengeleg på nett? Både formidling av og

forskinga på boksamlinga etter Ivar Aasen har vore sterkt prega av eit makroperspektiv, der ein ofte har sett på boksamling som eitt objekt med mange bestanddelar.

I likskap med Thea Aarbakke i artikkelen «Unpacking the Book Collection» (2022) vil også dette innlegget sjå til Byrne, Clarke, Harrison og Torrence sin antologi *Unpacking the Collection: Networks of Material and Social Agency in the Museum* (2011) om framstilling og formidling av boksamling i museum. Aarbakke peikar òg ut fleire som både har forska på forfattarar sine boksamlingar og korleis dei har vore nytta som kjelder. Dei fleste har her opptekne av korleis desse kan nyttast som kjelde til den einskilde forfattarskapen, noko eg vil dra nytte av i det vidare arbeidet med Aasen si boksamling som kjelde.

Ved å ha brukt det siste året på å gå igjennom bøkene som Aasen sjølv har eigd frå perm til perm har moglegheitene for ein meir heilskapleg historisk mikroperspektiv på boksamlinga opna seg for meir forskning. Det har òg vorte lettare å studere boksamlinga – og ikkje minst dei enkelte bøkene den er sett saman av som einskilde kjelder – i eit kvalitativt, kvantitativt eller komparativt perspektiv.

I dette innlegget vil eg drøfte korleis ein kan nytte boksamlinga som ei historisk kjelde til Ivar Aasen som person, forskar, forfattar og lesar, og samstundes kva feilkjelder som har dukka opp ved den nye gjennomgangen av samlinga. Dei nye funna som har kome til i løpet av arbeidet med boksamlinga vil òg få plass her som døme på nye innsikter og ny bruk av allereie «kjende» og mykje omtala kjelder.

Medium of Encounter with Persian Mystical Literature, A Case Study of Willy Kyrklund's *Till Tabbas*

Elham Jafari (Kharazmi University)

Despite the bilateral impact of Scandinavian countries and Iran, literary influences among the nations are less explored. With the appearance of Persian literature in the national libraries and the academic curriculum of Finland and Sweden in particular, more and more author researchers consulted Persian works of literature. Among literary authors and graduates, Paul Wilhelm Kyrklund (d. 2009) was largely influenced by classical Sufi Persian literature. His remarkable *Till Tabbas* (1959) is the finest manifestation of Persian mystical literature and Iranian culture, which has been translated to Persian and other languages. Although the aforementioned travelogue has been widely appreciated in Iran, none has studied the sources that mediated his encounter with Iran and Persian mystical literature. Hence, the present study

seeks to identify (and hypothesize) the medium which foregrounded the author's receptivity of Sufi canons and Iranian culture—including collections of printed sources, publishing houses, events which were available to the author, or the author's earlier travels to Islamic societies, his interviews, as well as his acquaintance with teachers, translators and influential figures, the status of international relations and the sociopolitical circumstances. It is anticipated that the research opens new avenues to study the special place of Kyrklund in the promotion of Persian mystical literature since 1953. Considering the paucity of documents on Kyrklund's writings in Iran, the bibliography of the present research could be helpful for further comparative studies, too.

Nært og fjernt: Utfordringer og muligheter med digitale metoder og lyriske tekster

Ranveig Kvinnsland (Universitetet i Oslo)

Mitt doktorgradsarbeid er et arbeid som først og fremst skal handle om å kombinere nær- og fjernlesingsmetoder for å få oversikt over norsk lyrikk på 1800-tallet. Mitt prosjekt er i tilknytning Ellen Rees forskningsprosjekt Norske romantiske nasjonalismer (NORN) ved Senter for Ibsen-studier på UiO. Ved konferansetidspunktet, vil jeg ikke ha mulighet til å presentere konkrete funn, men jeg vil ha mulighet til å presentere ideen for prosjektet, samt noen metodologiske diskusjoner knyttet til digitale metoder, korpusbygging og spesielt utfordringene et korpus basert på lyriske tekster reiser.

En sentral del av prosjektet mitt vil være å undersøke hvilke digitale metoder som egner seg for å både finne og fjernlese lyriske tekster. I tillegg vil jeg undersøke hvilke egenskaper ved lyriske tekster digitale metoder egner seg spesielt godt til å avdekke og hva slags kunnskap som er forbeholdt tradisjonelle nærlesingsmetoder. Utgangspunktet mitt er at dette prosjektet kun er mulig å gjennomføre med toggling, altså en kombinasjon av ulike metoder. Min foreløpige hypotese er at det finnes et stort utvalg lyriske tekster fra denne perioden som har gått i vår kollektive glemmebok, men at det er mulig å hente fram «nye» diktere og lyriske tekster og enten bekrefte eller avkrefte vår forståelse av nasjonalromantisk lyrikk. Min foreløpige problemstilling er «Hva kjennetegner norsk lyrikk i perioden 1820 til 1870?».

Materialet mitt vil være Nasjonalbibliotekets digitale arkiv, og jeg vil kombinere nærlesing med konkordansanalyse, kollokasjonsanalyse og kanskje – men ikke helt sikker –

temamodellering. Temamodellering er relevant for å analysere større mengder ukjent tekst, ved å la en algoritme gruppere alle ordene i teksten etter sannsynlighet for å opptre sammen (Li, 2018). Metoden er dog mest brukt om prosaiske tekster, fordi algoritmene baserer seg på kontekstuell bruk av språket. Som Borja Navarro-Colorado (2018) skriver, antar algoritmen at om enkelte ord ofte står i nærheten av hverandre i ulike tekster, handler disse ordene om det samme temaet. Det er både diskutert og noe uklart om denne metoden er den beste for å avdekke strukturer i lyriske tekster.

Mitt innlegg på denne konferansen vil først og fremst presentere doktorgradsprosjektet mitt, men det vil også være en mulig arena å diskutere muligheter og utfordringer ved ulike digitale fjernlesingsmetoder.

Fra Lillehammer og ut i verden: Sigrid Undset og det litterære byrå

Janicke S. Kaasa (Universitetet i Oslo)

I årene mellom den litterære debuten i 1907 og hennes død i 1950, ble Sigrid Undsets verker oversatt til 26 språk og utgitt i 12 land på fire kontinenter. Etterspørselen skjøt selvsagt fart etter at hun i 1928 ble tildelt Nobelprisen i litteratur, men også før dette var Undset et kjent navn langt utenfor Norges grenser. Hun var den første “verdensforfatteren” fra et norsk forlagshus (Aschehoug), og dessuten en viktig del i internasjonaliseringsstrategien til danske Gyldendal i de tidlige 1920-årene. Likevel har Undsets internasjonale posisjon hittil i stor grad vært oversett i norsk litteraturforskning og litteraturhistorieskriving.

Arkivet etter *Det litterære byrå* (Opplandsarkivet, Lillehammer), opprettet av Undsets venn og advokat Eilif Moe i 1917, er mest sannsynlig den viktigste og minst konsulterte kilden til en internasjonal, norsk litteraturhistorie på 1900-tallet. Her finner vi en stor mengde informasjon om Undsets (og andre sentrale forfatteres) avtaler med utenlandske forleggere, utenlandske salgstall, med mer. Arkivet gir et utfyllende bilde av den utenlandske resepsjonen av verkene hennes så vel som av hennes – og den norske litteraturens – posisjon i det internasjonale litterære feltet i første halvdel av 1900-tallet.

I dette bidraget tar jeg utgangspunkt i arkivet etter *Det litterære byrå* for å undersøke hva som kjennetegner Undsets vei ut i verden og til det internasjonale litterære markedet. Hvilke nye (transnasjonale) perspektiver kan vi anlegge på Undsets forfatterskap ut ifra de materialene som utgjør arkivet? Og virker disse også inn på den norske forståelsen av verkene

hennes? Med Undset og *Det litterære byrå* som eksempel, håper jeg også å kunne belyse arkivets rolle for studier av hvordan litteratur og forfattere når utover sin egen opprinnelseskultur.

"Under sterk tvil: Mitt navn er Tor Ulven". Tor Ulven i Gyldendals arkiv

Anemari Neple (Høgskulen i Volda)

Tor Ulven (1953-1995) unngikk generelt offentlig oppmerksomhet mens han levde. Han ga bare ett intervju, deltok aldri på opplesninger og sendte stedfortredere for å motta litterære priser. Lenge gikk man også ut fra at han arbeidet med bøkene sine i isolasjon og sendte trykkeferdige manuskripter til forlaget. Men Gyldendals arkiv forteller en annen historie. I arbeidet med monografien *En annen verden. Ro og refleksjon i Tor Ulvens forfatterskap* (2018) undersøkte jeg for første gang korrespondansen mellom Ulven og Gyldendal som er oppbevart i Riksarkivet, og funnene var overraskende. I dette innlegget reflekterer jeg over hva arkivmaterialet kan tilføre lesningen av forfatterskapet. Jeg går både inn på hva slags materiale som finnes, hvordan det er oppbevart, hva som antagelig er tapt og ikke minst hva som fant veien inn i boken, og hva som fremdeles er upublisert. Siden Tor Ulven er en forfatter som er opptatt av arkiver, fragmenter og spor i alle former, vil det også bli aktuelt å gå inn på hvordan arkivmaterialet kan leses som en kommentar til - og en utvidelse av - kjente tekster og verk. Arkivmaterialet tar oss tilbake i tid, og viser oss både de utgitte verkene mens de fortsatt var i bevegelse, verk som aldri så dagens lys og avgjørelser som var av stor betydning for forfatterskapet.

Kartsamling kontra boksamling. Eit materielt perspektiv på Rolf Jacobsens kart

Kristian Lødemel Sandberg (Høgskolen i Innlandet)

Innanfor forfattarskapsstudium spelar boksamlingar, brevsamlingar og manuskriptsamlingar ofte ei rolle, men kva slags status og merksemd skal andre samleinteresser få? Eit døme er Einar Økland. Han har samla på trykksaker innanfor populærkultur, barnekultur og bruksgrafikk, og delar av samlinga er no digitalisert og blir formidla av Bergen offentlege bibliotek. Er ei slik samleinteresse berre eit sideprosjekt utan relevans for forståinga av

forfatterskapen elles? Eller finst det koplingar mellom forfattaren som samlar, samleobjektet ein forfattar har konsentrert seg om, og det litterære uttrykket?

Diktaren Rolf Jacobsen hadde ei stor kartinteresse. Han samla på kart store delar av livet, og denne kartsamlinga står i dag saman med boksamlinga i Skappels gate 2. Kartsamlinga viser fram den store variasjonen som finst i typar kart og kartestetikkar, i tillegg til ei historisk utvikling i bruksområde og estetikk gjennom det 20. hundreåret. At fleire av karta har vore i bruk, er tydeleg gjennom notatar, marginalia og slitasje. Samlinga er sortert i boksar og lause kart med inndeling etter land og område, og grovt sett kan karta delast inn i tre kategoriar basert på bruksverdien, der kategoriane glir over i kvarandre: Det er kart som samleobjekt, kart som memorabilia og brukskart. Dette er ikkje ei samling som er skjerna frå bruk, eller som er upåverka av personlege reiser, snarare det motsette.

Målet med innlegget er å diskutere materielle perspektiv på Jacobsens kart. Her finst fleire aktuelle inngangar, til dømes historisk kartografi og arkivforskning (t.d. Brückner, 2017), «post-representational cartography» (Dodge, Kitchin og Perkins, 2009) og «object-oriented cartography» (Rosetto, 2019). Spørsmålet i føredraget er kva slags samling ei kartsamling er, og kva slags tilnærming til kartet som objekt, altså objektstatusen til kartet, som kan romme både materialiteten og påverknadskrafta i eit kart. Spesifikt vil innlegget sikte seg inn på korleis boksamlingar og kartsamlingar har ulik påverknadsstatus i forfatterskapsstudium, med Rolf Jacobsens forfatterskap som døme.

Om vennskap og laurbær. *Forloren Skildpadde* av Camilla Collett og Emilie Diriks Nina Mauno Schjønby (Tekstbyrået)

Mitt innlegg vil handle om vennskapet mellom Camilla Collett og Emilie Diriks, og tidsskriftet *Forloren Skildpadde* som de utga sammen i 1837. Det håndskrevne tidsskriftet er et underskattet feministisk pionerarbeid, som de to venninnene både skrev og redigerte da de var i tjuårene.

Vennskapet mellom Collett og Diriks utspilte seg i stor grad gjennom en omfattende brevveksling, hvor de sammen forsøkte å sette ord på det de erfarte og tenkte. Brevene er sjeldne vitnesbyrd om hvordan det var å være ung kvinne i Norge på 1830-tallet, og gir oss mulighet til å følge skriveprosessen deres: De oppmuntrer hverandre til å skrive utførlig om alt som omgir dem i hverdagen. Og i dette skrivearbeidet lærer de seg å granske sine omgivelser, anerkjenne sine egne følelser og identifisere undertrykkende mekanismer i

samfunnet. Gjennom den private og intime samtalen i brevform utviklet de et språk som kunne vendes ut i offentligheten, og med tidsskriftet *Forloren Skildpadde* skapte de et eget rom, vi kunne kalle det en mikrooffentlighet.

Colletts betydning i kvinnekampen er allmenn kjent, men Diriks har ingen plass i den etablerte fortellingen om denne kampens pionerer. Vennskapets betydning for utviklingen av Colletts forfatterskap er så å si glemt i dag. Ved å nærlese brevene kan vi få nye perspektiver på Colletts forfatterskap, og like viktig, de kan gi oss et bilde av hvem Diriks var, og hvilken betydning hun hadde for Collett som menneske og forfatter.

Både *Forloren Skildpadde* og brevene mellom Collett og Diriks befinner seg i Nasjonalbiblioteket. Jeg vil i innlegget vise bilder av tidsskriftet og av utvalgte brev, som ikke tidligere har vært digitalisert.

Litteraturen i fjernsynets bilde

Kjell Ivar Skjerdingsstad (OsloMet)

Til grunn for dette innlegget ligger et større litteratursosiologisk prosjekt om hvordan NRK-fjernsynet har synliggjort litteratur og forvaltet sin formidlingsmakt fra fjernsynets oppstart til i dag. I dette innlegget vil jeg undersøke hvordan fjernsynets materialitet – teknologi og apparatur, produksjons- og resepsjonsbetingelser – gjør noe med litteraturen og måten den formidles på. Jeg er interessert i hvordan fjernsynets materialitet gjennom sin formidling omskaper litteraturen i sitt bilde.

Jeg vil eksemplifisere med et innslag fra den offisielle åpningen av fjernsynet 20. august 1960. Blant taler fra konge og statsminister (etc.) vises også en audiovisuell montasje over en opplesning av Gunnar Reiss-Andersens ”monumentale” (Notaker 1969) dikt ”Norsk freske”. Skrevet i svensk eksil, ble det først utgitt illegalt i Norge under andre verdenskrig. Opprinnelig ble TV-mediets adaptasjon av «fresken» vist første gang på nasjonaldagen 17. mai 1960. Som del av åpningsseremonien, karakteriseres ”Fresken” typisk som «et flott nasjonalt panorama om alle talene» (Dahl og Bastiansen 1999, s. 293).

Innlegget mitt synliggjør og argumenterer for hvordan diktet, som ledd i åpningsritualet for og i det nye mediet, blir et middel for å vise hva mediet kan, men også utvikler det: Først nå virkeliggjør diktet sitt (uløste) potensiale. Slik freskomaleriet brukes til å bygge opp en nasjonalidentitet i første halvdel av århundret (for eksempel Alf Rolfsens «Et

bilde av vår nasjon» i Rådhushallen. Oslo), understreker bruken av «Norsk freske» hvordan fjernsynet gjennom sin materialitet gjør diktet til en allegori over seg selv. Fjernsynet blir som en freske (fresken males direkte i den våte kalken – derav ordet som henspiller på det friske). Også inntrykkene seerne får er ferske (og friske), skjermmediet er i seg selv det nyeste nye av teknologiske nyvinninger: En levende vegg i form av et møbel hvor bilder kan ses av alle og settes sammen til fortellinger i et samlet uttrykk som virker monumentalt eller storslått. Ikke som freskene i Rådhushallen ved den absolutte romlige størrelse sammenlignet med mennesket, men fordi det storslåtte blir synlig og hørlig inne i stua på skjermen, i det ofte forseggjorte møbelet stuene ble innredet etter.

*